

3152.
Raswa-Jaak.

Ruulus Gesti kütt, tema imelikud jahti lood ja
juhtumised.

T. MUTSU
Laenu raamatukogu
Tallinnas

Tõde ainetel, algupäraliselt kirjutanud

A. Reinwald.

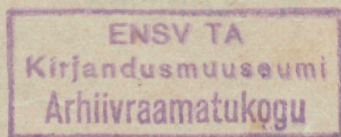

Wiljandis.

Trükitud A. Tõllasepp'a trükitoja kulu ja kirjadega

1902.

Дозволено Цензурою. — Юрьевъ, 24 Мая 1902 год.

50081

I.

Eugeja! kas sina ühte täielikku Gesti kütti ja tema iseloomu tunnend? Tema on hoopis teistjagune kui muud igapäevased inimesed ja tihti on ta väga lõbus ja lahke mees. Mlati on tema suur jutumees, tema ei räägi kunagi kaugemast ilmast, vaid iseene-
fest, oma kaasküttideist ime-lugusi, kui ta ka wahel walet luisstab ja asju juurendab, siiski on ta kütti luule lood humitawad ja kenad kuulda.

Dma püüsi armastab ja hoiab ta nagu oma naist, jahi koera, nagu wenda ja jahi tasku on temal warandusega täidetud aida asemel.

Kui künula kuu külmal öödel aia teibad õues lastu lööwad, lumi ree all ragiseb ja teekäiad põski ja ninasi kübara kõrwadega kinni katawad, siis istub tema öö läbi niidu peal kuhja kõrwal ja wahib terawaste üle lume hangede, kustpoolt haawiku emand tuleb. Enam jagu öösi külmetab ta ilmaaegu, aga kui üle mitme öö üks jännes jahi kotis; on kõik waew unustud ja mees suure õnnega koos.

Kewadel, kui joo mättad lume alt wälja tulewad ja tedred kudrutawad, mida kütid oma keeli tedre mängiks nimetawad, siis tuleb temal päris lõduse aeg. Sja teder walib omale ühe kindla koha

mälja, kudrutab ja kõhwiß ifka ühes paigas, et emad tema juure teavad lennata. Kõhwi laheb ta wiha pärast, et teised kufed tema armastuse piiri peale ei tohi tulla, aga kui teine tema hoiatustest ei hooli, siis on ka sõda lahti ja mehed karmupidi koos, kus nad wahest enmast werijeks kujud. Mis teeb aga nüüd kaval tütt?

Tema uirib mängu kohad järele, teeb laiskmiste kangujale omale kadakatest kuhni wõi warjupaiga, läheb wahest mitu wersta kangele, enne koitu kuhni ja ootab, kuni metja kufed kudrutama tulewad. Seal ta siis weijse ja jogase soo peal külmatab ja laheb juuga kunstlikult kõhwi. Aga ta kardab ka, jest jahipidamine on mõisa maa peal kõwaste keelatud ja mitu tütti on ühe metjakuse eest kümme rubla trahwi maksnud. Kõigest sellest ei küsi tütt kõige vähemat, teder peab paugu saama, kui jee ka tema eueje elu maksaks. Täiswerd tütt ei küsi kellegist, tema püüab weel tetresi teisel kombel, üsna päise päema ajal ja foguni keset mõisa metja. Tema teeb „tedre kuju,” aga misjugu?

Hallist wõi mustast riidest õmmeldakse just loomulik tedre kere, kael ja pää, mida üksi kütid ise mõistawad, topitakse heinu kõwaste täis ja pannakse haraline puust ehk tedre fulgedest jaba taha; punast kalewist pannakse lõõkad lõua alla, hari päha, silmad ja kõik, nõnda et ta kui elus teder näitab olema. Wahest mitu jarnast kuju paneb tütt metja kase otja, teised tedred lendawad tema juure, ja enne kui pettusest aru saawad, käiwad põõsa tagat paugud

ja õnnelik kütt paneb naerdes tedrekehed oma jahi kotti.

Sarnane kaval kütt oli ka „Raswa Saaf,” kelle elust ja tegudest meie jutukene kõneleb. Kütti on ilmas palju olnud, aga kas võib ennast wa Saagu kõrwale seada? Tema oskas kõik linnu keeled ja kui ta wilet puhkas, siis tuliwad jooksanud metšast wudinal wälja; mõtuse wõi metšije laulugi oli ta selgeks õppinud, mida meie päwil enam keegi, ikegi Saagu omad lapsedki ei mõista. Nagu ta ike kinnitas, olla ta omas elus 8 karu, 25 hunti, 48 rebast, 618 jäneft ja lugemata hulga lindusi magama uimutanud. Mine tea, kas tal n'ad kõik meeles oliwad.

II.

Tammelaane mets oli Raswa Saagu noorel põlwel suur ja paks põline laan. Tema hommikupoolne ots, mida Saba metšaks kutsuti, ulatas kuni Wõrtsjärwe kaldani ja need metšad kannawad praegu weel neid nimesi, ch' endiseft uhkest laanest küll ainult nõrgapoolne wari on järele jäänud. Seal on hundimurd ja „paotare” asemed alles näha, kus inimesed suurte sõdade ajal laane ja rabade taga pelgus wõi paus elasid ja häda korral ka lootšikutega järwe peale wõisid põgeneda. Kes ei usu, wõib ike järele waadata, tõsi mis tõsi.

Raswa Saaf elas küll wõera walla piiri peal, raswa oja kalda peal. Kust ta oma nimegi sai, aga

tema jahi põld oli alati põline Tammelaane mets. See mets kühises jell' ajal kõiksugu loomadest; hundid käisid karja kampa ümber ja karudki ei puudunud seal. Jaagu jahi käikisi ei keelanud keegi, ehk kes juudas ilma teelda jõudis! Sea, kui mõni murdja vähemaks jäi, sest metsa nurga lambad, lehmad, varjad ja wanad hobused langesiwad ühte lugu kiskja jõõdikute saagiks. „Eas' Saak pidada jahiti, Saak teeb meile aina head,“ ütlesid metsawahid ja käisid ise wahest ka Jaagu jeltjis jahil. Suuremat worsti neist küll ei saanud, sest kui Saak paar rebast maha põmmutas, saiwad nemad waewalt jänese kätte.

Kord ehitas Saak metjawahi murme äärde kahe kuuse okstesse, mõni süld kõrgele „karu lawa,“ wendas hobuse raija reega ligidale ja ronis lawa peale karu wahtima. Saak wahib ja wahib, wahib poole ööni kuu walgel kuuse otjas, aga karut ei tule kedagi, ehk neid küll suwel siin tihti ümber uitis. Kui Saak juba alustab maha ronima, kuuleb tema metjas okste raginat ja ähkimist — karu tuleb!

Karu tuli tõeste ja asus jööda juurde. Saak näeb ja kuuleb, kuidas maida kõwad küjelnuud karu raudse lõugade all nagu peeru pinnud ragisesiwad. Saak sihib ja sihib, aga tema käded wärijewad ühes püüfiga, ta mõtab püüfi palgelt ära! Sa ja, karu ei ole nalja loom, tema kijub küttil peanaha kõige karmadega maha, kui ta kätt kätte saab, ja Jaagul oli wist esimene laeng karu peale lasta.

Mis pagan! mõtleb Saak, ma olen kõrges kuuse otjas; kas minu sugune kütt karu kardab! Ta pa-

neb püsi meeste palgesse, paus kolab, karu karjatab ja jookseb kuuse poole, kus Saak otjas on. Ei tea, kas tütt kartis et karu tema järele kuuse otja tuleb, sest jellamal filmapilgul liikus lawa ja Saak tuli kõige lawaga kolinal karu selga maha.

Karu karjatab kurjaste ja paneb metja, nii et puud ja põesad ragisewad. Karu on kurja loomuline ja kisub kätte-tasumise wihas lastja tüti alati tükkideks; aga keegi ei ole ta nii kartlik häitselt ehmatama, kui see kuri loom. Mis sai aga õnnetumast tütitst, kes palju enam ehmatas, kui see kiskja loom?

Soolimata sellest, et ta pahema poole külge raskesti oli pöörutanud, ronis ta nagu oraw kuuse otja tagasi ja lödises seal, kuni metjawahd hommiku tuli ja karust enam haisugi ei olnud järele jäänud.

"Kuule kallid Saak, karu kurjawaim jõõb kõit minu kaerad ära ja kannab jõlega jõõje metja, kas ja ei mõiks minu kaera rõugu juure karut wahtima tulla? Ma maksan sulle hea hinna, kui ja kurjawaimu ära häwitad. Kas lubad tulla?" päris weel mees ja waatas paludes Saagu otja.

"Karu, karu," wenitas tütt ja waatas ligida kuuse peale, kui tahaks ta filmadega mõõta, kui kõrgelt ta oli kukkunud.

"Karu wahtima jah, kaera rõugu juure, rõut ei ole siit kuigi kaugel ja kui sull häda kaes; jooksen kohe püsi ja kahe juure koeraga appi, keda ja siis kardad?"

Kui metjawahd Saagule julguseks wiina pudeli

peusse pistis, oli kaup koos ja kütt asus õõse kaera rõngu sisse.

Rõuk oli umne, ilma õõneta, nagu neid kuima ilmadega tehaſe. Saak kiſkus jõlega kaeru wälja, tegi otſa ſisse juure augu, puges ſinna ſisse, kiſkus kaeru uueſte ette ja jättis metſa poole piſiſe augu, kuſt püſſi rana wälja pistis. Peſa oli küll pehme ja ſoe, aga weel ſoojemini tuſkus küti jüda — kui nüüd karu tuleb!

Ta waatis metſawahi maja poole, ſelle aſnaſt tulufene paistis, wilkus ja ſiis koguni ära kadus. Magama heitis tont, magama jah, mõtles ta iſeeneſeſ. Eubaſ mulle püſſiga ja koertega appi tulla, kui karuga wõitlemine tuleb ja nüüd puhkab oma wana paſſu Reeda kõrwal ja jätab mind karuga kaſlema. Oh ja junnik oma walega! Kui nüüd karu tuleb — parem kui ta ei tulegi! Parema jah!

Mis ſee oli? Rõngu taga kuuldi müdinat, kaerad kaſiſeſid, karu oli koguni teiſelt poolt tagat rõngu tulnud! Saak wäriſeſ nagu haawa leht — kui nüüd karu tema üheſ kaertega ära jõõb, enne kui ta ainuſt pauſu laſta ſaab, — karu, karu!

Enne kui kütt ehmatuſeſt toibus; tõmbaſ karu küti üheſ kaertega kápade wahela ja aſtus metſa poole, nagu wanameeſ kunagi. Nüüd on elul tõeſte otſ; hale ſurm ſilma ees, peaſmiſt enam ei ole! mõtles wäriſeja kütt karu kápade wahel kaerde ſeeſ.

Surma hirmus tuli temal weel meelde tugew ja teraw jahi nuga, mida ta alati puuſa peal naſh tupe ſeeſ kaaja kandis. Enneſ oli ka parem káſi

wallali, et jeda wälja sirutada wõis. Tasakesti siku-
tas ta uua tupest wälja, kuni karu kaerdegaga kabi-
nal metja poole sammus.

Elu wõi jurm, mõtles Saaf, wautas juure uua
karule kõhtu ja tõmbas ühe ropjuga alumise kõhu
otsa lõhki.

Karu rõõgatas kurja healega, wirutas kaerad
wastu maad ja pani metja poole minema. Mees
ootas kuni ta metja äärele jõudis ja lidus siis metja-
wahi maja poole, et jalad kusklesse käiswad.

Metjawahht magas juba norinal, kui Saaf tuppa
tormas ja kõhkumise healega karkis: „Kus sa saadana
koerad ja piis, lubasid walmata ja mulle appi tulla,
nüüd jätad mind karu kappade wahel!“

Mees wenis woodist wälja, tõi Saagule kapist
kõhkumise peale tubli karkasa karjajaaflu ja nüüd
jutustas Saaf koleda loo otjast otjani ära. Mõle-
mad mehed läksid wälja waatama, kas õnnetuise pai-
gal midagi märgata ei ole.

Kuni tuli pilwede tagat wälja ja mehed nägi-
wad, kuidas karu metjast wälja tuli ja juurt mur-
dunud kandu seljas kandis. Sellega läks ta maha
wijatud kaera hunku juurde ja hakkas koledaste ma-
terdama. Wahel puhkas, pani kõrwa kaerde juurde
ja põmmutas jälle edasi, kuni kaerad mullaga sega-
mini olid tambitud ja mudane aje järele jäi.

Darf loom mõtles wist, et kaerde sees mõni
kuri elukas on, kes teda haawas ja tahtis temale kurja
tegu kuhjaga kätte maksta, hoolimata sellest, et ta ise
rasket haawa kõhus kandis.

Wiimaks hakkas kuri loom metja poole minema, läks ja seisis; läks natukene maad ja seisis jälle, näha oli, et ta raskesti oli haawatud. Kaval tütt waatis ja naeris, wangutas pead ja tõendas metjawahile: „Sa, ja ,jelle meesikapa tofs lähab täna võse kõhu kaudu wälja! Küllap maksad taera jõõdikü jurma eest palga ja naha wiin mälestuseks kaasa!“

Teisel hommikul läksid mehed püsside ja koeradega mereranda mööda metja. Ei kuigi kangel nurme äärest, puhkas wana päts wiimist elu wäsimust. Kütt nülgis naha, ei annud jeda aga milgi tingimisel metja wahile, kes teda oma mõisa härrale wiia tahtis, sest jelle karmase kajuksa jüles seisis kord kuulsa tüti elu ja jurm.

III.

Tammelaane metja põhja pool küllas seisid kahe mõra walla metsad, kes jeda põlist laant weel jurendas ja metja loomadele laiemat elu aset lubas. Üksna piiri ligidal elas mõra walla metjawah, jeda ühes tema metja janga „Maasikmäe Saaniks“ fututi. Maasikmäe metjas kaswis noor haawik nagu luga, sest sealt oli hiljemine wana mets maha raiutud.

Sinna metja kogusid talwel alati põdrad, haawade küljest nooremad koort toiduks närima ja kui neid juurdes laandes arwemine, nähti neid Maasikmäe metjas alati, waest koguni parwe kaupa koos.

Selle mõisa härral, jeda „Mülnaks“ fututi, oli

sellest hea meel, et põdrad ja metskitised tema metsa tulivad ja finnitas metšawahile kõwaste, et keegi neid seal eksitada, weel wähem tappa ei tohi. Aga just nagu selle keelu kuuste, leiti metšas ifka kütü jälgesid; siin ja seal oli jälle põdra magu maha lastud ja naht kõige lihaga ära wiitud. Mõisa härra ije oli fõrd näinud, kuidas pooleli lastud põder sihi tee peal tuihus ja kuuli haamadest werd wälja jookšis. Härra karkis metšawahiga ja lubas teda ametist lahti wijata, kui ta jala kütü finni ei püia, aga kust ja kurbategija kätte saad?

Maasikmäe Saanil oli weel teataw ja kindel arm lindusid ja jänejeid tarwis mõisa härra kõõki wiia. Kui Saan Maasikmäele tuli, siis oli neid nii palju, et ühe pauguga paar lindu lasta wõis, aga müüd?

Müüd otši jänest nagu nõela, põdra siiskonnad on metšas maas, tedred, püid ja jookšanad on nina eest nagu lumaga ära pühitud. Leidub metšas weel loomasid, siis on need nõnda kartlitud ja ergud, kui oleks neile ennemalt kimmme kuuli kerešje lastud. See ei ole õige lugu, siin on jala kütid ja nende nõidus tegewad; jeda wõib juba Maasikmäe Saani enese püšši juures märgata. Enne wõttis ta looma paugu pealt maha, müüd anna jänejele kaks, kolm pauku, ei wõta haawleid jisse, kui oleks ta külmetanud.

Maasikmäe Saan mõtles ja mõtles ja uskus wiimaks; et wana kuulus küt Rašwa Saak siin salaja talgust tegemas käib. Saan oli teda mitu korda oma metša piiri peal juhtunud nägema, aga temal ei olnud kunagi püšši kaajas. Ega ometi penga püid ega põtra

ei saa kunni püüda, aga jüiski — kes võib jarnast nojitonti uskuda!

Aga kui ma teda forra nüüd weel näen, siis mõtan mehe wõrafisje, otšin kõik puhmad ja pöesjad läbi, kas püüsi kuskil ligidal peitus ei ole. Eas' ta tuleb weel; püüs käest ja mees mõija, küll Mülina härra talle kere täie lajeb anda. Eks ta ole kroomi mees ja wägewa kindrali wend! Eas' Raswa Saaf tuleb, las' tuleb! ähwardas Saan ja läks metjast tühja jahi kotiga kodu lõunale.

Kolmandal päewal, wara hommiku kõnnib Maa-sikmäe Saan oma metja teed mööda, mis Suurika talust Orsti talusse käib, ja näeb tee peal hobuse reega reisimas. Mees kõnnib tee ääres metjas, nagu ot-siks ta midagi. Saan astub ligimale ja kohkub — Raswa Saaf!

„Mis ja turakas siin teed, kas jälle tulid põdra maguši maha lastma? Kus ja eilase põdra pannid? Näe, jeal on magu maas! püüs siia, püüs siia!“ kar-jub Saan ja tormab Saagu juure. Saaf naerab, ajab kaks kätt laiali ja wastab: „Säh wõta siis! wõta!“ Ja temal ei ole muud kui weike käänispeaga nuga peus. Saan jääb seisma, waatab ümber, püüsi pole, muud kui paljas nuga.

„Ja mis ja jelle tasku nuuga metjas tahad te-gema hakata? Kas lõikad jellega põdra mao firmi lõhki? Mis?“ kargib furi Saan edasi.

„Ega pöder wähi ei ole, et teda peuga võib finni wõtta, ma tahtsin siit paar sirget toomest

läniku witsjapuuts lõigata; fui ja keelad, jäägu jälle!" naeris Saaf ja pani noa tasku.

"Wõi miineteistku wersta tagat tuled sina siia läniku witsja puud lõikama, keda ja tahad hulluks teha? ittle kus püüs on," päris Saan edasi.

"Käisin Walma pool jugulastel käimas," wenitab Saaf, ja arutab ohjasi kase külllest lahti.

"Siis kasi põrgusse, kasi — aga sinu regi on merega koos, mis? See on põdra meri, pead ühes reega mõija tulema, mõija!" kähbab Saan.

"Waata järele, kas see põdra wõi mõne muu looma meri on. Gila tapjin kodus sea pörjakeje, wiisim hoonete juurest kaugemale kõrwetada, näed, karmadki on alles ree küllles:"

"Siis kasi põrgu!" Karjub Saan ja Saaf sõidab minema.

Maasikmäe Saan jõkkus metsja risti ja põigiti läbi ja otjis püüsi, aga mis ei ole, ei ole! Wõib olla, et ta muudu külas käis, temal on Walma külas jugulasi, mõtleb Saan ja astub edasi.

Raswa Saaf sõitis aga kodu poole ja naeris üksi, et kõht wärişes. Lollikene, lausjus tema, lollikene, ei tunne põdra karmu ega sea harjaseid, weel wähem nende werd! Püüs on mull põnes, eila wiisim põdra Boumanni härrale, täna homniku tahtsin uut metsja pulli saada — lollikene, lollikene!

Aga kuuleme müüd, misjugune see püüs oli, mida Raswa Saaf põue wõis ära peita ja kellega tema ometi põtrasi maha põrutas.

Saagul oli suur pika ja jämeda rauaga püüs,

mida ta isa isadelt, wõi juudas teab, kelle käest oli pärinud. Suure paitsu ja jämeda lae sisse oli wana jõe püüsi luff pantud, kes niisuguse kõwa napsu lendri pihtha andis, et niiskunud tongigi lõhki lõi ja kunagi ei waletanud. Püüsi wõis rohtu ja haawlid peuga sisse panna, ilma et ta lõhki oleks läinud. Saad oli küll lagunud ja mõnest paigast paelaga seutud, aga ta külwas jurma ja hufatust igale poole, kui wana kiitt winna maha wautas.

Ja kui wana Jaak weel oma walitud rentkuulid peale pani, mis ta jula tinast raudse tangidega pigistas ja pärast siledaks woolis, häda siis selle rebase wõi hundile, häda iga elawa loomale, kes selle suuretüki otja ette juhtus! Jaak ise nimetas teda „müris-tajaks“ ja ei oleks teda kellegi kulla ega sassa püüsi wastu ümber wahetanud. See wõtab, see lõikab, see lööb, kiitles ta alati, kui ta teiste nähes teda puhastas ehk laadis. Selle püüfiga käis Jaak karu ja hundi jahil ja talitas oma walla ja mõisa maa peal, kus kangemat keeldu ei olnud. Väks aga Jaak wõera mõisa, näituseks Maasikmäe metsadesse, siis puhkas müris-taja kodus ahju kõrwal ja Jaagul oli weike jala püüs põues, nagu selgi korral, kui ta Maasikmäe Jaaniga kofku juhtus. No mis ime riist siis see oli?

Sellel püüsil oli kaks lühikest rauda, pisikene laad ja käis liigetest lahti, nagu mängufann. Kui Jaak tema lahti krewis ja jala põue tasku pani, ei wõinud keegi arvata, et seespool põues muud warjul on kui piip ja tubaka kott, ehk mõni muu tühi asjake. Mõlema raua sisse wõis üks ehk kaks kuuli panna,

ja need lõikafid kahe tolliliseft lauast läbi, kui tütt märki laskis. Pöder oli kohe pikali, kui Jaak ligidalt tuld andis; tema ise nimetas teda „põue oda.“

Aga kust Rasma Jaak jarnase „põue oda“ wälja wõttis? Küllap kuuksme.

Vanemad inimesed ehk mäletawad weel, kuidas aasta nelja, wiiekümne eest Wiljandi linna kauplustel loomade nimed oliwad. Seal oli karu kauplus, hundi kauplus, rebase kauplus, ilweke kauplus, mõttuse kauplus ja palju muid nimelisi. Sga hoowi wärawa peal seisis juur silt, wõi elu juuruses ilus looma pilt, mis nagu elus näitas olema, rebase kauplusel rebane, orawal oraw, mõttusel mõttus j. n. e.

Eäks talumees linade wõi wilja natukesega linna, siis oli sõbra otsja linna mäe all wastus ja küsis kohe: „Kellele sa wiid? Kas Drawale wõi Mõttusale“? Eäks asi tähte, siis kargas poisj saani jalaste peale ja jaatis müia oma härja hoowi. Kena ja ilus oli see kõigiti! Kui mina poisjese põlwes isaga linna läksin, siis oli juur lust neid ilusaid juuri loomasi waadata.

Hundi kaupluse härja oli wana „Poumann.“ Tema ostis küll linu ja wilja weiksel wiisil, aga selle wastu oli ta müiate wastu lõbus ja lahke. Kui ta mees poole punda linu müis, siis ei pidanud ta müiat sellest alamaks, kes kaksikümme punda müis; juuremaid jummasi ta hea meelega osta ei tahtnudki.

Hoowi peal seisis juur sõbra-tuba, seal oli juur kapp wiina ja õlle pudelisi täis, kust ta igale sõbrale tülma rohtu jagas. Wiina klaas oli nii püsene,

fui sõrm kübar, sellega käis ta mitu korda päewas ringi ja päris ifka: Süri, kas tahad üks naps? Saaf, kas tahad üks naps? Wanemaid sõpru ei tahtnud ta kuidagi lahti lasta, need pidivad temale aidas ja muial asju arendama ja päew otja tipsumatama.

Selle Poumanni härraga oli müüd Raswa Saaf oma isa põlvest tuttav, sinna ta kõik omad jahti saagid müis ja seal ta päewad otja tiputas, kui ka lastud metja loomade eest tublit turu hinda ei saanud.

Teised safsad käisid siis „Sundi Poumanni“ juures tedre, põldpüi, metskitfi ja põdra liha ostmas; aga keegi ei teadnud, kust see sinna tuli. Kui mõni nädala õhtu linu wõi põdra liha otja sai, oli teda hommiku jälle ja kõige selle eest muretšes wana kuu- lus kütt „Raswa Saaf.“ Kord oli ta tee peal linna minnes Ruudiküla luha peal katsteistkümmend jänest maha noppinud ja saani täiega Poumanni hoowi tulnud. „Saaf ja oled neid ammu kogunud,“ hüüab härra, „nad on ehk wanaks läinud?“

„Uhu härra,“ kostab Saaf, „katsuge järele, nad on ju soojad alles!“

Kütt oli siis oma häda härrale furtnud, et tema „müristajaga“ wõerastes metjades jahil käia ei saa, tahawad püssi käest ära wõtta ja teewad wiis imet weel.

„No Saaf, sina oled minu wana sõber, küll ma sind sellest hädaft wälja peastan! Tule teineford, küll näed siis,“ ütelnud härra ja silunud naerdes oma walgeid wuntsi.

Kui teineford Saaf tuli, pisteti talle naerdes „põue oda“ peusse ja anti rohtu ja kuulisi peale kauba. Kas lahke hõrra pisikesi wiguri püüsi Saksja wõi Soomemaalt tuua lastis, ei ole kütt kunagi teada saanud. „Müristaja“ ja „põueoda“ olidwad aga mõlemad ühe wõrra armsad, aga wiimist hoidis tema nii suure saladuses, et tema naene Mari sellest loost üksi teadis, ka lastele ega sugulastele ei näidanud ta teda iialgi. Alles pärast surma wõis see saladus ilmsiks saada.

Oleks wana Kasma Saaf alles elanud, ei oleks minagi julgenud oma suud lahti teha ega julge liigutada. Et ta nüüd juba muru mätta all magab, nõndasama ka Maasikmäe Saan ja Mülina hõrra, siis julgesin asja loost seletust anda, kuhu Maasikmäe tedred ja põdrad kadusid, ja kuidas wiisi nad kadusid.

IV.

Wana „wõja willemad“ on wahel nii targad, et igapäised kütid neid kunagi kätte ei saa, aga wahel on nad nii rumalad kui wafkad. Oleks nemad wana wiisi talupoja tallest maha murdmud ja waeste inimeste warjasi warastanud, siis oleks nende fullane rahupõlw metjas, soos ja rabades edasi kestnud, aga nüüd olidwad nad mõisa karjast kahetsa lammast maha murdmud ja kahte lehma kiskunud ja selle järele tuli suur hundi jaht.

Kahe walla rahwas käsutadi koku, huntisi met-

jaht wälja fihutama, kättisi kogu parve laupa mõistateft, linnaft ja maalt ühe metja waheliſe kõrtſi juure, kuſt jaht pidi peale haſkama.

Raswa Saak oli oma mõiſa metja härra käeſt iſeäraliſe kange käſu ſaanud, et ta tõeſte peab tulema, kaſ põlegu wõi lumi jalge all. Kui ta nüüd ei tule, ſiis ei tohi tema oma jalga eladeſ mõiſa metſa jahile tõſta.

Saagule ei oleks ſarnaſt kanget kutſet ſugugi tarwiſ olnud, jaht oli tema pool elu ja nüüd weel — miſſugune ſuur jaht! Seal wõis mees waheſt oma oſawuſt näidata, mille läbi ta eluſ juure kätti kuulſuſe oli kätte ſaanud.

Kõrtſi juures oli palju kättiſid koos, ſeal nad jõiwad tulewaſe hundi naha ja kõrwade peale liſku. Sgameeſ katſuſ ja ſiluſ oma püſſi ja arwaſ, et ſee juſt juſi maha ſirutab.

Kaſ linna noort härrat tahtſiwad kõrtſi kõrwal oma oſawuſt ja püſſi headuſt maa meeſtele näidata, eſimene wiſkaſ mütti üleſſe õhku, teine laſkis. Müts lendas maha, aga mitte ühte haawli märki ei olnud külleſ.

„Eaſke wana Raswa Saak laſeb, Saak laſeb jah! Saak laſeb!“ kuuldi rahwa ſeaſt ſegamine healeſi hüidwat.

„Keſ ſee Saak on?“ küſiſid ſakſad ja waataſid ümber ringi. Kõik näitaſid näpuga Raswa Saagu peale, keſ ſuitſunud kaſutaga aia najal ſeiſiſ.

„See mõne laſkja!“ ſõnas eſimene, „ſäh püſſ; laſe, mina wiſkan oma mütti üleſſe.“

Saak wõttis püüsi wastu ja wenitas pikkamisi: „Mis ma nüüd noore herra mütsist rikun, mütsi ja warest mõistab iga mees laske, laseme mõnda peenemat asja.“

„Ease sina mu müts läbi, ma ostan toobi wiina,“ jähwas teine noor herra ja keerutas mütsi käes.

Saak astus kõrtsimehe kartohwli huniku juure, wõttis kaks keskmiist kartohwliid penusse, kiigutas neid käes, waatis ülesse poole ja hüüdis: „Toop wiina!“ Ta wirutas kartohwliid sakste pea kohta kõrgele ülesse — plauh, plauh! ja mõlemad kartohwliid tuliwad purustatud tüfides maha tagasi. Rahwas hõiskas ja plaksutas käsa, mõlemad harrakesed andsid Saagule kätt ja lastiwad kaks toopi wiina wälja tuua, mida Saak rahwale ära jagas.

Metjahärra seletab nüüd saksa keeli wana Raswa Saagu kuuljust ja tähtsust, jutustab mõne lühikese loo tema jahi osawusest ja kõik koguwad Saagu ümber ja wahiwad teda kui kahe jalgsi hunti. Rahju, et Saagul pastlad jalas ja suitsunud kasukas seljas on!

Kui tarmiline arm rahwast ja küttsi koos oli, alustas jaht peale, aga see oli ka jaht, mille jarnast keegi kunagi ei olnud näinud.

Ujajatest tehti kolme wersta pikkune rida, iga inimese wahet wiisümmeend sammuga ja saadeti lõuna poolt metsa ja soo äärest jisse, kuna kütid rida põhja poole ette astus, kust kriimsilma isandad pidiwad wälja tulema, et teise metsa jausse peitu põgeneda. Saksa kütid walisid omale paremad kohad, Raswa

Saak sõrkis ümber ja walis omale jarnase koha, kust keegi hunti ei ootanud. Jookstes jadas Saagu püssi raud, mis paela aruga lae külgi oli koidetud, taga selja maha ja Saak jooksis ikka veel edasi. Saksad panid laginal naerma: „Wana Saak, hei wana Saak, waata tagasi! Pool püssi on üle öla ära kadunud! Püss on pooleks läinud!“ karjuti mitmelt poolt.

Saak mõttis raua lume seesse ülesse, seadis lae sisse wana paiga peale ja kõitis paelaga kõwemine finni. Ta naeris teistega ühes ja asus, nagu nalja pärast, kõikidest kaugemale pakku kumise põesa taha ootama.

Märgu andwa püssi paugu peale liikus ajajate parw metsa minema. Küll seal oli kisa ja kära, kiskendati, karjuti, pekseti kaigastega wastu puid, puhuti pöõnaid ja lasti tutjaritest paukusi. Koerad haukusid ja kisasid oma korda, — eht põrgu lärm, mis kaugele kostis ja kõrwad tahtis finni matta! Waesed pühha jüri kutsikad, nüüd teie nahad tärule tumasse! Kes käs kis teid mõisa karja juure minna, ja ja — mõtles iga mees.

Kesk metsa kuuldi isewäärilist kisa: tohuju hunti, tohuju hunti! — Kaks hunti olivad ajajate rinnast läbi läinud ja tagasi poole põgenenud!

Ajajad hakkasid juba äärde saama. Kütid ootasid hinge pidades — hunti ei tule! Mõni jännes jooksis mööda, aga neid ei olnud nüüd luba lasta, et halliwati meest tagasi ei hirmutataks. Seal käis kange pauk, ajajad ilmusid metsa äärele ja kütid kogusid paugu poole.

Rasma Saaf laadis rahulikult oma püssi ja ha-
kas uut tongi peale panema.

"Saaf kas püssi jälle ära lõhkujsid?" "Saaf kas
laad wõi raud lagunes?" "Saaf kus hunt on?" Nõnda
naerdi ja küsiti mitmelt poolt. "Saaf kus hunt on?"
Küsis ka metsa härra naerdes.

"Baadake seal wõja wahel maas," kostis Saaf
külma rahuga ja näitas käega metsa poole.

Toostsi kšaga sinna poole. Wana juur hall emane
hunt seisis siruli maas; kuul oli otse pea luust läbi
läinud.

Nüüd ei olnud kšjal, kšral aru ega otša. Saksad
mõetšid tema juurust, talu poisid tirisid kurja looma
kõrnu ja jaba pidi, mõned kškusid lõppeid laiali ja
wahtisid terawaid kšwasi ja laiu lõugasi, kes ka leh-
mast jagu saab ja juure hobuse maha murrab — hir-
mus, kole elukas!

Saaf ilmus lõpeks ka hundi juure, tõstis teda
jaba pidi ja sõnas: "On ikka tubli mamma küll, aga
jelle wastu ta küll ei saa, mis ma Mihkli päewal
Saba joo peal lastšin! See oli alles pois!"

"Noh metsa härra!" sõnas Saaf edasi! "teie kut-
susite mind jahile, wõtke nüüd wõja kutsikas omale,
tehke nahast jalatekki wõi jeda teist."

Metsa härra wõttis punga lahti, pistis sinise
wiie rublalise paberi Saagule peusse ja noored här-
rad kšksisid rahwast kõrtsi juure minna, hundi peigi
pidama, mis jakske kulu peale jündis.

Kui liigu juures meeled rõemjaks ja pead pala-
waks hakkasid minema, soowisid jaksad, et Rasma Saaf

ühe enese kätt loo kõneleks, aga see peab kole ja tena olema! Sellega olid kõik rahwas nõus. Saak panti keset tuba pingi peale, laud pudelitega ette, nõnda istus ta seal nagu jahil kuningas kuningas.

„Kõnele kuidas ja wahest põdra maha pörutasid, põder on suur jarmiline loom,“ ajatas Maasikmäe Saan ja lootis jala kiitmisest kogemata tunnistust saada.

„Põdra ma ei ole paarikümne aasta sees enam lastnud, meie pool neid enam ei olegi, nad elada nüüd Maasikmäe metsades,“ wenitas Saak ja pilgutas oma sõbrade poole filmadega. „Kui ma kõnelen, siis kõnelen ma hundi jahist ja täna on ka hundi matmise päew,“ lisas kaval kiit weel juurde.

„Hundist jah, kõnele hundi püügist, hundist!“ kuuldi siit ja sealt. Saak pani pitši wiina põske ja alustas:

„Nüüd Sõulu laupäewal saab kaks aastat, kui see lugu sündis; aga mul on ta mees, kui oleks see täna sündinud. Sell' ajal oli kange külm ja kole tali, nagu teie isegi mäletate. Huntisi oli jell' talwel hirmus palju, ei tea, kuidas nad jumel nii hulluste olid siginenud. Metja nurga rahwas ei saanud enam õõjети magada, iga õõse kuulbus nende hulumiise kõla tupp ja nad warastasid elu majade juurest karja koeradki ära.

Mina mõtisin siis nõuks „tedre murdu,“ Tammelaane küini juure, kes juurt metja wahtima minna, et mõni jaks jälle karmase kasu saada. Eähan õhtu sinna ja asun küini ootama — tulge nüüd

pühajärwe kutsikad meel siia pillerkaari pidama, küll ma teile pidu suppi keedan!

Panin siis „müristaja“ küini nurka püsti, heitisin heinte peale pisali ja mõtlesin, ega nad nii pea ei tule. Seal kuulen häkiste: uh huuu, huu huu huuu! Kihuh kähuh, kihuh kähuh — huh huuu! Mina kohkun, kargan püsti ja waatan küini uksest välja.

Kuuwalge paistab selgeste pisukese lageda heinamaa peale, kelle ümber paks mets müirina seisab. Suntuksi on lageda peal terve kari koos, küiavad ja jooksewad risti rästi, jabad seljas nagu elus kurdad waimud. Minu jüda lööb külmaks, kust põrgust wõis neid nii palju välja tulla, see ei ole enam õige lugu! See tuletab juba jortsilaste pidu meele, need ei ole enam kellegi risti loomad ja kui palju!

Saagu mis saab, mõtlen mina, panen müristaja põske ja sihin kõige juurema pihta. Pank käib ja kuri elukas kujuk koke, nagu oleks ta walgust rabad. Mina mõtlen, et müüd pistawad teised põgenema, nüülin naha ja panen küini penni peale tahenema, aga wõta näpust!

Teised asuwad jurnud isa wõi onu ümber, kiskuwad selle juure haukumiseega warinal lõhki ja tulewad küinile ligemale.

Sulumine, wirin ja warin festawad edasi.

Minu hing lähab täis, keedan teise paugu ja faks halliwati meest kukuwad forraga!

„Saak, wõta wahel wiina!“ jookuwad jaksad, „wõta wiina ja kõnele edasi!“

Saaf pistab poole unti põske, seletab, et palju miina mõtmine paha teeb, et tema kunagi üle liia ei ole joonud, pühib habeme puhtaks ja jutustab siis edasi:

"Metja kutsikad kargavad jälle nende kahe langenud menna kallale, teevad nad tüfideks, jooksevad kurja ksjaga ümber ja tahavad juba küini tulla. Minul on „mürisaja“ laetud, püüan ruttu tongi lendri otja panna, aga just kui nõiutud, jädab tongi karp käest pimedas maha ja kõik tongid kauvad heinde sisse! Küll loban ja otjin weel, aga mitte ainuist tongi ei saa enam heinde seest kätte, kuna pahareti pojad uksest sisse tippuvad. Mõtelge minu hirmu ja ahastust, ehk ma küll julge kütt olen!

Küin oli poolest jaadik tühi, enne jõulu oli kodu heinu wiitud, jellepärast ei saanud enmast all küinis kuidagi kaitsta.

Mõtlesin weidi ja ronisin mööda seinu ülesse katukse alla paari penni peale. Ei tea, kas pahas waimud sellest aru saiwad, et ma põgenesin, aga nüüd läksid nad järjest julgemaks, ajusiwad küini, ksjendasid ja hulustid ja kiskusid küini seinast mööda ülesse poole, et küined ksjisid. Weikse küini paarid ja pennid ei ole ju kuigi kõrgel, ma kartsin ühte lugu, et mõni mürdja minu jala otjast ära hammustab. Tegin siis suure waewaga katuse sisse augu, ronisin sealt wälja ja asusin ksjiti küini katuksele.

Seal ma siis istusin, külmetasin ja waatsin alla, kuidas kurjad waimud küu walgel mäsksid ja müratsid ja seinu mööda tahtsivad üles tulla. See oli

alles põrgu õõ, mille sarnast keegi kütt ei ole läbi elanud. Hommiku tulivad metsavahi poisid koidu ajal heinu viima, siis alles julgesin ma katuselt, nende naeru all, maha ronida."

"Saak, see jutt oli kenta, lugu oli imelik!" kuuldi kõigest poolt.

"Aga kas see kõik ka tõsi on?" küsis keegi lähedaga linna mees ja vaatas naerdes Saagu peale.

"Kes ei usu, küsigu Tammelaane metsavahi käest, kas tedre murru heinamaad metsas olemas on ja kuidas minu käsi seal käis," kostis Saak ja mõttis õlle klaasi vastu, mida talle mitmelt poolt pakuti.

Nõnda lõppes hundi jaht ja rahvas läks laiali, iga üks omale poole. Naabri mõisa metsajaks palus aga Saaku, tulemal nädalal nende hundi jahile tulla ja lubas tee kulu omast taskust maksta. Mõi ta sinnagi minemata jättis.

T. MUTSU
Laenu raamatukogu.
Tallinnas

V.

"Kuhu sull täna õhtu jälle mõte minna on?" küsis naene Mari Raswa Saagu käest, kui see kähtu ümber kõndis ja põhu koti ree peale pani, kelle aasad juba wälja poole olid pööretud.

"Sunta sõidatama," kostis mees ja talitas edasi.

"Ah jäta täna õige minemata, meil on hagud otjas ja heina natukeene oleks tarwis ka kodu tuua, kes teab, kahtuvad mõi warastavad sealt samast piisitse kuhja küllalt weel ära, seal on siis meie suwe töö ja waew," seletas naene.

„Kes tont sinna „Kõrtsi haru“ heinamaale metja siise kuhja taktuma tuleb ja hagu on ta mõni süle täis weel. Sool ja silgud saavad otja, pean mõne hundi naha wõi metskiti linna wiima,“ was-
tas mees.

„Aga jull ei ole ju seltsilist, kuidas sa üksi öö-
sel saad pörjast pidada, hobust hoida wõi weel hunti
laske,“ päris naene edasi.

„Noh, kust ma selle seltsilise pean siis saama?
Tule jina seltsi, kui sa küti naene tahad olla.“

„Mina küll pimedal ööl metja ei tule,“ ütles
naene ja keris lõnga edasi.

„Kuidas pimedal ööl? Müüd on ju kuu walge?“

„Ihm lähab paksu pilwe ja lund hakkab sadama,“
seletas naene edasi, „küllap ja tuled tühja reega ta-
gasi!“

„Dota seni! Tulen ja toon kutsika kaasa, küll
ja näed!“ finnitask mees ja wiis tarest taosjad ja
looga ree peale.

Siin wahel tahawad ehk mõned nooremad inimesed
teada, kuidas Rasma Daaf „hunta sõidatas“?
Seletame neile natukene.

Jaagul oli isewärki regi wõi resla, küllad oli-
wad kõrged, aga pera puudus koguni. Sarnase sõidu
riista oli ta sellepärast walmistanud, et fergem oleks
hunti wõi põtra üle pera resla peale winnata, sest
tema käis alati üksi jahil ja juur loom on raske ja
räänt üle ääre tõsta.

Resla pera külge sidus Daaf ilmatu pisa kõie
kinni, teise kõie otja sidus tema heina tuusti, ehk

põhu koti, mis kas kõie maha ja kott lohises siis kolm, nelikümme samm teed mööda Saagu järele.

Põrja pistis ta kotti ja pani oma juure kotiga reslasse. Kui siis hobune juure metsa wahel teed wõi sihti mööda edasi sammus, põrjas karjus ja kott taga kufferiuti löi; siis armas hunt, et põrjas mehele järele jookseb ja kargas metsast kotti juure, põrjast kinni püüdma. Sell' filmapilgul käis resla pealt paus ja ahne hunt oli siruli maas. Sell' wiisil oli Saak neid küllalt juba teise ilma jaatnud. Kui põrjas waga püüdis olla, siis pitsitas Saak teda põlwede wahel ja hele kisa kostis kaugele metsa.

Mõni ehk armab jälle, et hobune hunti ja püssi paustu kardab ja kiitiga pillama paneb? Ka selle wastu oli Saak ette walmistanud.

Saak oli juba warja põlwest oma kõrwikese kõrwa juures püssi paugutanud ja wiimaks pani ta püssi otja kõrwi selja peale, sihtis ja lastis sealt.

Kui kewadel metsikuid nurme peale maha lasti, siis wõttis Saak kõrwi kää kõrwale, käis küirakile kõrwi warjus ja lastis hani kõrwi kõhu alt ehk üle selja. Kõrw ei liigutanud kõrwa otjagi, kui tuli ja juuts filmist mööda käiswad.

Hundi hirm on igal hobusel sees, see on tõsi. Kõik hobused kardawad hunti ja panewad kohe pillama, kui kuri kiskja elukas tee ligidal metsas juhtub olema. Hobune oli enne taltsaks tegemist prii loom ja elas wabalt Aasia laanedes ja muial. Seal kiskus kord hunt tiine mära ja hundi hirm on warest waresse edasi läinud. Nüüd kardab iga hobune hunti, nagu

Vääne maa mees mõisa jassa, wõtab poole wersta peal mütsi maha, kui tõld wõi jaks juhtuwad teed mööda tulema, sest mehel on ta orja hirm werest werešse edasi läinud. Saak ajas aga hundi hirmu oma kõrwi seest välja, aga kuidawiiši?

Kui kütt hundi maha laskis, siis wedas ta hobuse wägise juure. Eoom norstas küll esiotsa ja ei tahtnud ligidale tulla, aga harjus ometi aega mööda. Siis pani Saak hundi naha hobuse warpesse heinde juure — jöö wõi jure!

Eoomake paastus küll esiotsa, aga kui nälg talale fippus, hakkas siiski jööma. Hobuse riistad, walgastešt, lentšidest, sedrukast saadid walmistas wana kamal kütt kõik hundi nahast. Nõnda oli wana Raswa Saagu kõrw hundi haiguga läbi küpsetatud, et ta haigu ja lõhna poolest pool hunti oligi. Saak wõis temaga kas wõi hundile jelga sõita, kõrw kartis halli hunti niisama wäha, kui halli kiwi ehk kändu. Seda oli tarwis teada, enne kui jutu jälgil edasi astume.

Saak rakendas ruuna rešla ette, seadis petupaela korda, pani pörja kotiga ree peale ja sõitis Tamme-laane poole minema. Kui ta umbes paar wersta oli metsa sisse sõitnud, wiiskas koti kõiega teele maha, pitsitas pörjast ja laskis hobust jügewa metsa sisse edasi sammuda. Kuu oli paksu pilwede taga peidus, aga lumine tee ja lumised puud wiiskasid niipalju walgust teele, et jelgeste näha wõis, kuidas põhu kotike kõie otšas rabeles ja hüppas.

Kütt wõttis püšši, pani palge ja katjus kas laste näeb. Saab! lausub Saak, ja pani püšši põlwe peale

tagasi, jaab! Ma olen wahest päris pimedal öödel jänese kuserpalli fihutanud ja suur hunt on palju parem märgi laud. Nõõ!

Hobune oli juba hulga maad metsa mööda jalutanud, aga hunti ei ilmunud kusagilt. Täna on fula ilm ja fulaga ei ole nad nõnda näljased, täna nad ei tule, mõtles Saaf ja wõttis nõuks teelt tagasi pöörduda. Aga mis see oli? Kütt kuulis kaugemal käärimat, nagu oleks mõni läbi raiutud puu kannu pealt langenud. Hobune wahtis edasi ja norskas — oh oh, kas siin mitte mõni hunt ligidal ei ole? Kas minu kõrw hunti kardab? Mis?

Kütt waatis edasi ja nägi suure musta lasu tee peal maas olemat. Mis see on? Ta sõitis ligimale, jättis hobuse seisma ja läks jala vaatama.

Tee peal lamas mees maas ja ei liigutanud tema tõrelemise peale oimugi. Saaf wõttis kuuft finni, raputas ja sarjas, ei healt ega lõhna. Ega ta ometi surunud ei ole, mõtles Saaf ja tõmbas tikust tuld.

Keha oli weel soe, aga hingamist ei olnud enam kuulda ega tunda. Mis ime lugu selle inimesega peaks juhtunud olema?

Saaf pidas enesega aru, mis siin teha tuleb. Siia ma teda jätta ei wõi, wahest on tal weel hing sees ja kääwab siia külma kätte. Metsawaht on kangel teises küljes, siin laanes ei ela muud kui hundid ja neidki ei ole siin täna olemas — kuhu ma tema wiin?

Mees mõtles ja mõtles ja tuli wiimaks selle wastu meele otfufele — ma pean ta oma kodu

wiima! Inimene on ifta inimene, ta peab ometi ligimeest aitama! Murdja loomgi ei jäta wahest oma selfsiliist maha. Saaf ajas hobuse ligidale, wenitas mehe resla peale, keris kõie kotiga kofku ja sõitis kodu poole.

Teel mõtles kütt asja pikemalt järele, mõtles ja mõtles — lugu ei wõinud kuidagi wiisi kiita. Esi-
mene tuli tuleb kodus naese Mariga. See hakkab kohe tülitsema, et mina raske haige wõi koguni furnu tema kaela toon. Siis mine metsawahi juure, hakka haiget ilma mõõda ümber wedama, käi kohut ja kes teab kuidas asjad weel lõpewad! Asi on wäga tülitaw ja paha, aga maha ma teda ka ei wõi wiisata. Ega ta furnud hunt ei ole ja sedagi ei wiiskaks ma kunagi maha, kui tal weel nahk seljas on. Kodu, kodu!

„Noh Saaf, kas töid hundi kodu?“ küsis naene, kui ta ahju otja peeru oli põlema pannud.

„Tõin küll, aga kahejalgsse hundi.“ „Kuidawiisi kahejalgsse?“

„Leidsin metsa teelt ühe wõera mehe, ei tea kas ta elus wõi furnud on.“

„Kuidas? Wõera mehe? Elus wõi furnud? Mis juttu ja ajad?“ küsis kohkund naene.

„Mees oli jügamas metjas tee peal maas, ei kuulnud ega rääkinud enam, kui ma teda raputasin, sinna ma teda jätta ei wõinud, kuhugile muiale ei saanud ka panna, tirisin resla peale ja tõin kodu. Darwis teda nüüd wäljast sisse tuua, wahest tunneme ta tule walgel ära.“

„Oh Sumal Sumal küll, kas niisugust õnnetust weel waja oli!“ ahastas naene.

„Ära karju kedagi,“ keelis tütt, „inimene on inimene ja ega sinagi ei oleks teisiti teinud.“

Naene tülitjes weel, aga ei julgenud kuidagi mehe tegu hukka mõista, muud kui seda heitis tema üksi ette, et mis mees hunti sõidatama läinud, kui tema keelis.

Saak ajas saani uffe ette, naene aitas wõderast meest jisse tulla ja asemele maha panna, kelle käed ja liikmed juba fanged olivad.

„Ega ta enam elus ei ole,“ sõnas Saak ja pani peeru tule wõderale näu ette.

„Metjawahht Mihkel,“ hüidis tema kohkudes, „minu wana tuttav, teine poolt Tammelaant! Taewas, ta on juba surunud! Werd ega haawa kuskil näha ei ole, pea ja juu on soledaste paistetanud — oh ja õnnetu meheke!“

„Kas ja teda tunned?“ küsis naene, kes kohkumiseft pisut tagasi toibus, kui kuulis, et mees Mihkli nime nimetas.

„Miks ma ei tunne, oli wa kulda kallis mees ja ütles mulle alati: Saak anna huntidele järe, nad on minulgi mitu lammas maha mürdnud!“

„Koo seda ei mõista, kuidas tema pidi jurma saama ja tee peale maha jääma,“ päris naene edasi.

„Sumal teab,“ wenitas Saak, „parem oleks, kui ta õõsel ärkaks ja meile oma juuga kõneleks. Dõl on ühesa poega; näeme, mis hommiku saab. Kui

ta furnuks jääb, siis panen hommiku hobuse ette ja wiin furnuseha koju."

"Aga naene ja lapsed ehmatavad ka furnuks," kostis Mari.

"Sünnib mis sünnib, ega sinna keegi parata wõi!" ohkas Saak ja pani piibu põlema.

Wõeras jäeti ühes riietega aseme peale, Sõulu ajast üle jäänud tüinal panti laua peale põlema, mees ja naene seisid wirewile sängis — tüti korterist oli ootamata furnu kammer saanud!

VI.

Surnu jäi furnuks, ega tõusnud enam elusse. Saak katkus hommiku weel kassa ja kanta, kõi olivad külmad ja kanged.

Saak läks wälja hobust ette rakendama ja nägi tahte meest saaniga õue sõitwat. Need olivad metsawahi Mihkli wend ja tema wõeras pois. S.

"Kas metsawaht Mihkel siin on?" küsis esimene.

"Siin küll, aga temaga ei ole head lugu. Kust teie teadsite siia tulla," päris Saak.

"Tema ei tulnud õõsel kodu, läksime otjima ja leidsime jäljed ja wäherdused, kus ta maas olnud. Et ennemalt wärsket lund oli sadanud, tõiwad meid jäljed siia. Kus ta nüüd on? Teil oli wist õõsel temaga tüli ees?"

"Mis mina hea sõbraga tülitfen, leidsin tema

õõsel tee pealt, ei teadnud, kes ta oli ja tõin kodu. Ta on tuas maas, aga minu teada surmud," jeletas Taaf.

"Surnud?" küsijiwad mõlemad ühest juust ja nüüd minti tuppä waatama.

Tuas jeletasid Taaf ja Mari asja loo otjast otjani ära, kuuljad tegiwad kahtlased näud, nagu ei tahaks nad seda uskuda.

"Teil on piiskene jaan, ma panen oma hobuse ette, Mikhli peale ja lähame siis jeltjis kodu," küsis Taaf, kui kõik pisut aega oliwad waitinud.

"Ei," kostis Mikhli wend, "furnu jääb siia, kuni kohus teda üle waatab. See kurb lugu on kirju ja keeruline ja meie ega fina ei tohi furnu külge puutuda."

"Ega ta meie jui pärast surmud ei ole, kui teie tema wend olete, siis wiige omame kodu, mis ta siin teeb," kõneles Mari.

"Seadus keelab jeda, küllap tulewad kohtu ametnikud asja lugu uurima," kõneles mõderas kurjaste ja mõlemad mehed läkfid wälja, istusid jaani peale ja sõitsid minema.

"Näe nüüd," ahastas Mari, "nüüd tahawad sind weel mõrtsufaks teha ja wangi panna. Kas ma ei feelnud sind õhtul hundi sõidule minemast, wõi ja kuuled! Näe nüüd!"

"Noo noh, ega inimesed ei ole hulluks läinud, et mind mõrtsufaks armawad, kas ma olen siis mõne inimese ära tapnud? Ma olen küll kurje metsa loomi maha nottinud, aga mis puudub see siia? Eafe tu-

lewad, küll ma neile asja loo ära seletan, need poistekesed ei saa sellest aru."

"Sina töid böse furnu siia, keegi ei tea kes tema tapnud, nad wiivad sind wangi," nuutsus hea naene ja wajutas rätiku filmade ette.

"Äta järele Mari, mis sa nutad ilma aegu. Dige hõlma ei hakka keegi ja waga weri ei wärije," trööstis Saak oma naist ja mõlemad ohkasid südamest.

Teisel päewal tuliwad kohtu ametnikud sinna, pärijid asja loo põhjani järele ja kirjutasid protokoll. Saak rääkis farwa pealt jündinud lugud ära, kõik näitas tõe näuline, aga et Mihkli mõrtsukat ei teatud ja inimene ometi tapetud oli, siis pidi Saak siin esiotsa wastama. Waene Saak, ja tahtsid inimesele head teha ja sulle jünnib nüüd kurja!

Kohtunikud tegiwad otsuseks; et furnud, kui ka Saak, Sillakohtusje tulewad saata. Küll asjad kohtus iseenesest selguwad ja Saak lahti lastakse, kui ta õige on.

Küll palus Saak, küll nuttis ja palus naene, et Saak kodu jäetakse, aga kohtunikud ei wõinud kellegi palwet kuulda ja pidiwad küllma werelijelt Seaduse tähe järele käima. Saak lasti riidesse panna ja küidi mehed wiisiwad tema furnu seltsis minema.

Teisel päewal wiiti Saak Sillakohtu herra ette, kes teda laredaste wastu wõttis. Saak ehmatas, kui ta kohtu tuppa astus: oli seejama Mülina herra ja Maasikmäe metsa omanik, kellel tema üle jala küttimise pärast oli kaewatud. Kohtu herra wahtis teda punriwa pilludega ja pani wärijeja Saagule järgmised küsimised ette:

"Sina oled ameti poolest kütt ja nõnda nime-
tatud "Raswa Saak?"

"Jah, auulif Keisri kohtu härra!"

"Käid jalaja võera mõisa metsades, tapad seal
põtrasi ja muid loomi?"

"Ei! Keisri kohtu härra! Mina tapan karusi,
huntsi ja muid kistjaid metsa loomi."

"Wait lontrus, jeda ma juba tean! Aga miks
pärast ja selle metsa wahi ära tapjad?"

"Mina ei ole inimeste mõrtsukas; Keisri kohtu
härra! Mina leidjin õõsel tapetud mehe tee pealt ja
wiisin armu pärast oma kodu."

"Mis ja seal metsas õõse tegid? Sa ajasid põt-
rasi taga, läksid metsawahiga tüliše ja löid puuga
temale päha?"

"Pimedal õõsel ei saa keegi põtra kätte, mina käi-
sin hunta sõidatamas, Keisri kohtu härra."

"Mis hunta sõidatamas, mis lori see on?
Kas mõni hunt sinuga sõidab?"

"Saak seletas hundi sõidatamise loo lühidelt ära,
mida härra, kui kroonu kütt põnewusega pealt kuulatas."

"Ja mis ja selle surnud mehe siis kodu wiisid?"
päris härra edasi.

"Ma arwasin temal elu veel sees olewat ja ei
wõinud teda tee peale külma kätte jätta, auulif Keisri
kohtu härra!"

"Sina ei ole siis mitte selle mehe mõrtsukas?"

"Ei auulif Keisri kohtu härra!"

"Kas ja tead, kes tema mõrtsukas on?"

"Ei, auulif Keisri kohtu härra!"

Kohtu härra läks teise tuppa, kõneles jeal teiste jaoks tuga tütt aega, tuli tagasi ja kuulutas: „Sina lähad wangi seni kawa, kui mõrtsukas leitaſſe; kui kedagi ei leita, oled ise mõrtsukas?“

„Arm, halastust!“ palus Jaak ja enam ei saanud ta ütelda, sest sõdatid wiisid ta wägisi wangi.

„Mis ütles nüüd minu armas Mari, mis ütleswad ilma inimesed, oh ma õnnetu! Mind wiiaſſe ilma süita wangi ja saadetaſſe Siberisse, Sumal, Sumal!“ ümises Jaak, kui ta wangi maja poole astus. Wõttmed kõlisesid ja Jaak oli kadunud!

VII.

„Miina mis kell on?“

„Kell saab kahetſa.“

„Kas jõõk walmis saab?“

„Siha ja kartohwliid keewad juba.“

„Kas Jaan sepalt tagasi tuli?“

„Tagasi tuli jah!“

„Käse ta süia tulla.“

„Jah!“

Poiss Jaan, juur piff, walida nāuga mees astus taga kambrisſe, kus noor peremees, kēed wāheleti pea alla pantud, jāngis koidu und sõrutas, sest ta oli õõſel üleweel olnud.

„Kas said sepal musta ruunale rauad alla panna?“

„Ruun on terawas rauas, kolme jala haagid said terawaks tehtud, neljandale tuli uus raud.“

"Kas sepp oli firved valmis teinud?"

"Kolm tuli uut firvest tõin kodu, aga need on ta nähtamad! Kõige suurema võtan omale."

"Kas silma rauast sai, või oli sepp omaft käest juure pannud?"

"Silma rauda jäi ülegi ja iga firve terale oli ta wana wifati otja keetnud."

"Soo! siis on kõik hea! Saadana metšawahi Mihkel! Rahetja firvest on ta juba meie käest ära võtnud! Ta arwab et meil seppa või süja enam ei olegi," pahandas peremees.

"Aga jeda firvest ma enam kellegi kätte ei anna, sepp lõi minu nime tähe silma sisse," suurustas pois.

"Aga kui metšawahi Mihkel teda wägisi wõtab?"

"See saab järe, järe saab, kui kofku pörkame," ahwardas Jaan ja tema silmad järeksid tulifelt.

"Tehke nüüd firvestele uued warred taha ja ihuge tahu peal tuli terawaks, tulewal õõsel tahame kalale minna," kästis peremees.

"Kas kiisju toome?"

"Ei, juuri judakaid!"

"Dobri!" kinnitas pois ja astus tuast wälja.

Kalale minek tähendas nende keeles metšawargust, kiisjad oliwad peeru halud ja peenemad puud ja judakad juured kuused ehk männad, milledest laudasi ja plankisi lõhuti ja suuremaid tarbe asju tehti.

Siiis ei tunnud keegi sae laudu, neid saadi aru korral mõijates näha. Surnu kirstudki tehti kõik tahutud laudadest, ehk jelle juures küll palju tahumist

ja hõõweldamist oli. Kui siis tulewal öösel lubati kalale minna, siis oli poistel teada, et nüüd tore metša wargus ette tuleb, mille üle nad alati rõemus-
tasid ja une waewa, külma ega riiete peale ei mõ-
telnudki. See oli nagu mõidu käik, kus iga mees
teisest tahtis wahwam olla!

Metša wargus on ometi wargus, aga seda ei
tahetud jell' ajal sügugi mõista ega uskuda. Kui
õpetaja leeri poiste käest küsis, kas metša wargus patt
on, siis kostsid kõik ühest suust: „Ei ole!“ Sa kuidas
jarnane uis ja mõte rahwa jekka oli asunud?

Sarnane mõte, et metša mõtmine sügugi wargus
ei ole, oli juba põlwest põlwe rahwa jekka juurdu-
nud. Mõistatel olivad määratunud suured metšad,
nende all murdus ja mädanes puid ja latwu maas
nagu murdu ja keegi ei keelanud neid mõtma ja kodu
wiimast. Metšawahid pidivad üksi jelle järele wal-
wama, et tooreid ja terweid puid jala pealt ei rai-
uta ja kurja meele pärast kahju ei tehta.

Tuli metšawaht mehele wastu, siis waatas ta
koorma läbi; olivad koormas murdunud, ladwad wõi
õksad, siis mõis mees minna, oli aga tooreid tüwe
puid raiutud, siis mõttis ta raiduja firme käest ära.
Sarnane õnnetus juhtus ka metšawõtjale, kui waht
teda kannu juurest tabas. Raiduja sai koledaste sõi-
mata ja — firmes käest ära!

Sellepärast oli siis metšawahi majas firmeid
koormate kaup. Suurem hulk jäi neist sinna paika,
aga kes järele tuli ja palus, sai ka oma kätte.
Muudugi walis ta hulga seast kõige paremad firmes

ja ütles omad olevad. Võtku peale, wõi metšawaht ehk tema naene kellegi firwest enam tunneb!

Kohtu käimist tuli wäga arwa mõne suure kuri töö juures ette. Sa mis seal kohtuski ära ei mõistetud. Kohtumehed ise olivad metšawõtjad, kümme kopikut kase puu koorem, paarikümment kopikut palk ja sellest sai karistuseks küllalt. Rahwas oli mõisa ori, kellega pidi ta ennast kütma wõi walgustama?

Mõisa metšast pulka puid ei müitud, aastas anti kord „tähe hagu," ja kui ta hagude nime all puid rainti, nii kuidas kellegi sõprus wõi sinikael taskus lubas, siis pidiwad ometi peeru ja tarbe puud isi „wõetud" jaama, aga mitte warastatud. Teise oma warastamine oli sell' ajal suurem kuri töö kui meie päiwi, aga Sumal laskis ju metša kōikidele kaswada!

Waadati siis juba aeglaste walmis, kus pünase, lipendaja koorega kased kuuse jalkude sees kaswasid, need jooksid hästi peergu, kuna walge koorega kased fiksed ja head peergu ei jooksnud.

Head peeru puu kased toodi sügijel kodu, lõhuti ja kooriti wikatiga wõi liimeistriga ära ja panti lõhna peale kuuwama. Võeti siis nua wõi firmega ots alu küljest lahti, siis jooksis peerg nagu lint otsast otsani; temale panti tuli otja ja pisteti tare walgustuseks pihti. Pihiks nimetadi ahju nurga lõhet, ehk rauast tehtud lõhega napitsjet, mis kõrge kolme jalga puu sees seisis ja tares sinna tõsta mõis, kuhu walgust waja oli. Tampisi ja õli sell' ajal taludes ei tuntud, kust pidi siis waene orja peremees aasta

walgustuse wälja wõtma, kui ta metjast peern puid ei toonud?

Druse lõpetusel ja raha rendi alustusel hakati siis ka juba metja wõtmisele piirisi panema, wõtjaid nimetadi warasteks ja käiti nendega karedamine ümber. Metja wahid oliwad nüüd kõige suuremas kimbatuses ja nagu tõe tule wahel. Kui nad warastega wana moodi ümber käiswad, wijsati neid kõhast lahti, wõtswad nad wargad walju wastutusele, siis arwajid need, et metjawahht neid kiusab ja neile meelega kurja teela soowib.

Sarnane aeg ja kord walitsesid jessel ajal, kui metjawahi Mihkel oli maha löödud ja surma sai. Aga waatame nüüd weel kord selle wõera walla talu meeste metja warguse peale, kes kalale lubasid minna ja kirmest ihuma jäiwad.

Räägitud wõera walla talu seisus Tammelaane metja jau ligidal, arwata neli, wiis wersta kaugel; hunt oli jeda wahet oma jabaga mõetnud, sest et selle wahel joo wõsa seisus. Talu rahwas oliwad wanaste juba oma kiiti ja tarbe puud Tammelaane metjast salaja toonud ja kui nüüd neid keelati ja kinni püidma hakati, siis hakkasid nad kiusu pärast metjas kurja tegema ja wägiwaldselt warastama.

Noor, ilma naeseta peremees tellis omale kõige tublimad poisid kes külas kalleksid ja kõrtsis wägitükki tegiwad ja maksis neile kõrgemat palka, kui teegi muu. Poisid oliwad tanged wiina wõtjad ja kui peremees jeda neile himu järele jagas, häda siis sellele, kes neile tee peale põigiti ette juhtus!

Metšawaht Mihkel oli nende käest kaks torda firmwed ära wõtnud, kui nemad metšas kaski raiusid. See sündis päewa ajal ja Mihkelil oli teisi mehi seltsis. Selle kuri töö makšiwad nad metšawahile kuhjaga kätte.

Ühel õhtul andis peremees poistele, nagu ta kiitles, jala järgi wiina, pistis weel paar pudelit taskusse ja sõitis poiste seltsis metša.

"Sudakaid poisid sudakaid!" etjitas peremees ja poisid saagisid kümme juurt jaepaku kuuske maha ja lasksid risti üle tee. Iga tüwest jaeti üks ainus pakki, wiiti kodu ligidale ja maeti turba haudadesse lume ja jää alla. Mingu Mihkel nüüd mõisa kaebama, tee on tal kunni — ah ah haa!

Mihkel muretšes mehi, kes tee lahti tegiwad, wihastas ja wandus ja lubas wargad kinni püüda. Kas ta neid kätte sai — küllap eespool kuuleme!

IT. MUTSU

VIII.

Laenu raamatukogu

Waene õnnetu tütt istus weel ista wangi tornis, nagu kõige suurem kurjategija. Tõulu eel oli ta juba wangi wiitud, nüüd oli juba kewade käes, linnud laulsiwad ja tedred kuderutasid, aga nende ilusad healed ei ulatanud siia pakku, pimedade müüride wahele! Kui igaw wõib wangis olla, liiategi weel ühel linnu tütil, kes kewadel wabas metšas ümber rändab, nagu lind ise, keda ta tütib.

"Kas tedre mängu aeg juba mööda on?" küsis ta wangide ülema käest, kes temale siia toob.

„Mis ja jellest küsid?“

„Mina olen kütt ja tahaksin jeda teada saada,“ kostis Saak ja vaatas aina poole ülesse, kus kowadise päikse kullased terad raud võrede wahel järased.

„Ah joo,“ naeris wangiwah, „wõi sina oled kütt? Kui ja siit metja peaseks, tooksid mulle ühe tedre koke kingituseks?“

„Ma tooksin sulle terve põdra, kui ja mind wõiksid lahti lasta.

„Eumi laguneb alles, wõi linna maa ja metja asjadest aru saadakse. Aga sind wistakse täna kohtu ette.“

„Kohtu ette?“

„Kohtu ette jah, kärukiri on juba kantseleis.“

„Sumal tänatud, siis jaan ometi jälle ilma ja sinist taewast waadata!“ rõemustas Saak.

Saak wiiti ka tõeste wangist wälja. Kui ta mulitsale jõndis, neelis ta iuga wärsket õhku sisse, nagu kõrbe jänuline hallika wett. Kui ilus oli ilm, kui pühaste paistis päike — Saagul tuliwad tahtmata pisarad filmi!

Kohtu tuas oli peale kohtu härra ja kirjutaja weel üks kolmas mees, kõrge kasv ja musta wuntsidega; ta wahtis terawaste Saagu otja.

See on jee päris õgija, mõtles Saak, küllap jee mind wist Siberisse wiib! Peaks Mari mull ühes tulema ja püssid kodust kaasa wõtma, ehk jaoks jeal maal weel jahti pidada!

Kohtu härra pani harilikult küsimised ette, Saak wastas wana wiisi ja muud targemad mitte midagi.

„Kas ja jelltorral metsas midagi ei näinud ega kuulnud, kui sa furnud mehe juure juhtusid?“ küsis wõeras härre.

„Kuulsin küll, aga ei näinud kedagi.“

„Mis sa kuulsid?“

„Ühe puu raginat ja matsu, nagu oleks ta kannu pealt kukkunud.“

Wõeras härre jädistas sajja teeli kohtu härraga ja küsis jälle:

„Kas ja ei tea metsawahi Mihklil wana waenlasti olemat?“

„Wõi kellegil metsa wahil waenlastest puudus on. Snimesed warastawad puud ja keda kinni wõetakse on metsawahi waenlane,“ kostis Saak.

Sälle kõneles wõeras härre tüfi aega sajja teelles kohtu härraga, pani Saagule paberid ette ja käskis alla kirjutada.

„Mis see kirjutamine tähendab,“ küsis wang kartlikult. „Kas mind Siberisje saadetakse? Ei, ma ei kirjuta kedagi alla, mina olen ilma süita ja ei mõistagi kirjutada.“

„Mina olen sinu adwokat, sinu protokollid on juba Riias ja asi wõib halwaste minna. Mina saan sinu õiguse eest seisma — kirjuta siia nime alla!“

„Minu ahukaart — mull ei ole sulle raha maksta, aga kui sa mind wangist wälja peastad, toon sulle põõ — hundi naha kingituseks!“

„Põdra Tahtsid ütelda?“ küsis kohtu härre.

„Ei, ei ma tahtsin ikka hundi nahk ütelda, aga

keel ekkis kogemata. Seal wangi maja müiride wahel jääb ju inimene lolliks."

Mõlemad härrad naersiwad ja Saaf wiiti wangi tagasi. Ta läks siina palju rõemjama meelega, sest nüüd oli ometi musta wuntsidega tore härra, kes tema õiguse eest seisib, kui ta mitte just petis ei olnud. Aga mißpärast see uhke härra mulle head teeb, mõtles Saaf. Kes on ahukaardi mulle appi jaatnud?

Meiegi tahaksime seda kuulda saada ja kuuleme ka.

Wana Poumanni härra ootas Wiljandis päewa ja nädalate kaupa, kinas tema sõber Saaf jahi noo-
siga linna tuleb, aga Saaf ei tule kuskilt! Põdra ja linnu liha on ammugi otsas, jaksad käiwad kiru-
mas — mis ta seal kodus peaks nokitsema?

Ühel hommikul tuleb Raswa Saagu naene Mari Poumanni tuppa ja kaebab nuttes, et Saaf juba ammu wangis, ilma süita kannatab ja waest Siberisse saadetakse. Naene räägib asja loo otsast otsani ja kardab, et tema lastega kodus nälgas on.

"Mis?" kätatab Poumann, "mis? Saaf wangis? Minu wana kuulus tütt kannatab ilma süita musta müiride wahel ja põdrad jooksewad metsas ümber? See ei tohi nõnda olla," wihastab härra ja põrutab rusikaga wastu lauda, et tassid ja klaasid tirisewad.

"Säh, siin on sulle wiis rubla raha, täht ka, sellega wõta aidast waff jahu, tule jälle, kui see otsa saab," kõneleb helde härra erutatult. Siis wõtab hundi nakkse kasuka ümber õlade ja ruttab wälja, hüiab aga weel üle uffe trööstitud naesele tagasi:

"Naene, ära muretse, mina wõtan weel täna adwokadi. Saaf peab wälja tulema, wälja!"

Nüüd teame meiegi, kes adwokadi kohtu ette saatis ja mikspärast ta tuli.

IX.

Meie kuuleme täna tuttawas metsa karu kõrtsis, kus hundi jahi mehed koos olivad ja Raswa Saaf kartohwliid õhust katki laskis, kahte purjutajat noortmeest järgmist juttu ajawat:

"Küll teil ka tänawu palju puid ja palkisi õues on, kust nad kõik olete wälja wõtnud?" küsib Suhan Tõnise käest ja pakub sellele õlut, mille wõimust noorde meeste paled õhetawad ja keeled libedaks läinud.

"Ja, meie käime tihti kalal, toome küüsi ja fudakaid. Meil on pagana hea peremees, poisimees ja ostab sarnase kala puigi juures wiina kas kulub."

"Metsamaht Mihkel on Eooja karja läinud, nüüd on teil lust ja luba kalal käia," pärib Suhan edasi.

"Wõtku juudas, tema wend on palju hullem, see wahib õõsel suure karja meestega metsas, kuna wana Mihkel üksi ümber hulkus."

"Ei tea, kes selle jütka küll pidi maha sirutama, oli üle liia tige ja tiiraf mees?"

"Noh, kui mõni ka teab, kes seda julgeb sellele ütelda," naeris Tõnis ja napsas me klaasi laua pealt peusse.

„Ega sina jellest ometi ei tea?“ päris Suhan.

„Kui ma ka tean, ei tohi ometi ütelda, Saan lubas iga mehe kohe esimese hoobiga surmuse lüüa, kes jellest kõneleb.“

„Saan — teie poisid Saan wõi?“

„Noo jah, seesama, ja teda kardam kui tuld!“

„Minule wõid ja jeda nalja ikka jutustada, mina olen ju sinu südame sõber ja ei kõnele sõna kellegile,“ palus Suhan.

„Sinule ehk wõiks — aga kui see üles tuleb?“

„Mine rumal, kuidas wõib see üles tulla!“

Kas ja mõtled, et mina sind hukka jaadan?“

„Seda ma küll ei usu, aga osta kuus õlut, ma kõnelen, aga Sumala pärast mitte kellegile ei tohi ja edasi rääkida,“ tingis Tõnis.

„Ära ole laps!“ noomis Suhan ja läks leti tuppä õlut tooma.

Kõrtsi tüdruk Kata toob tellitud õlle lauale, lõkerdab pisut aega poistega ja lipjab siis uksest wälja. Kata saab aga aru, et poistel mõni saladus arutada on, ja asub ukse taga kuulatama. Muudugi arutamad nad küla kotsja plaanidest ja asi puudub wähest weel lemasfegi kinni. Kata kuulatab terawaste, laud on ukse juures ja tema wõib kõik kuulda.

„Älja lugu oli nõnda,“ alustab Tõnis, kui juba toodud märjusest oli maitshenud, „asi oli nõnda! Aga ega ja kellegile ei kõnele?“

„Ei, ei kõnele, aga edasi,“ kinnitab Suhan käega tõrjudes.

„Meie peremees ja metšawaht Mihkel olivad

wimma mehed ja Mihkel oli selle juures süidlane. Peremees pafub temale wiina, lubab waka nisku ja mitu muud asja wiia, kui mees filmad kinni pigistaks ja kasji lubaks ta mõnda kalafest kotist wõtta. Aga näe, Mihkel on narrifene, ei wõta wiina ega kedagi wastu, wištab kääga ja kurjustab. Lähame siis oma kää peale kalu püüdma, aga Mihkel juhtub teiste meestega juure, wõtab meil kõigil kirmed kääst ja lubab weel oma walla kohtusse kaebada."

"Joo Tõnis ja jutusta edasi," junnib Suhan ja mõlemad joowad — mees ja mõet!

"Peremees, nagu ta uhke mees on, wihastab hirmjaste lafeb uued kirmed teha, joome enne siin kõrtjis ja lähame jälle julgeste õngele. Tont kes meie käägid nõidus, jälle juhtub Mihkel meie juure ja wõtab kõik kirmed kääst ära! Paar koormaid kasji oli peal, neid laskis ta oma õue wedada. Mõttele wend, kas siis jüda täis ei läha?"

"Ja muidugi!" finnitab Suhan ja ulatab kõnelejale õlle klaasi kätte.

"Ega siin kedagi kumilamas ei ole?" küsib Tõnis ja waatab ümber ringi.

"Ei, kõik larmitjewad taga teise tua puhwetis, kõnele edasi!"

"Noh, peremees lafeb kolmat korda kirmed teha ja nüüd wõtame koguini uued korgud ja kawalused ette.

Meie lähame tormisel ja sadusel õöl metša, saeme kõige jämedamad kuresed läbi ja laseme rišti tee peale põmm ja põmm! Kõi nüüd kuri waim kaebamas, kui ja ilmaš elada ei mõista!

Sga tüwe otjast wõtame tüfi kina wõi laua puud, matame turba hauda maha, tuiß kãib kõhinal üle — otji kui ja mees oled! otji!"

"Kena küll, kena, aga sina pidid metsawahi mäterdamiseft jutustama, nüüd kõneled nalja kommetist?" küsis Suhan.

"Dota oota, küll jee kah tuleb!"

Kui kassil kala magu juus, siis ta küinistab wõi pafsu koti katti, nõnda ka meie. Teadsiame küll, et meid walmatakse, aga walmajat üle lüüa on jeda juurem lust. Meie lãktime neljandal ööl, wastu laupäewa hommikut jälle kalale.

Seeford ei tahtnud juurt wigurit mængida, waid põletuse ja peeru puid tuua. Noh nãe, paneme paar koormat juba peale ja nãeme, kuidas must kogu meie poole wenib. Kas on karu wõi hunt, ei, Metsawahht Mihkel!

Kõige pealt tuleb ta minu juure ja kãratab kurejaste: Kirwes siia! Mina annan oma kirwe kätte, mis ja wõimu mehe wastu paned! Siis wõtab ta poißi kirwe kãest ja asub Saani juure. Noo jelle mehega ja nii ruttu walmis ei saa! mõtlen mina ja ei jaanudki!"

"Kirwes siia!"

"Kasi koodu!" kostab Saan.

"Kas annad kirwe kätte?"

"Ei!"

"Kirwes siia!" kãratab weel Mihkel ja paneb Saani kirwe warre otja kiini.

Ragu wãlf kahmab Saan koorma pealt puu halu

ja paneb lõpsu Mihklile päha. Vanamees waub nagu finnas kofku ja sadab otseti lume sisse.

Peremees waatab päält ja haflab Saani noomima: „Sa löid ta furnuks?“

„Kurat mõtku!“ kostab Saan, wäänab Mihkli õlale, wiib tee peale ja wiiskab prantsti maha.

„Noh, nüüd ja tead kõit, aga Sumala pärast, ära ja kellelgi kõnele, jaab Saan sellest haifu, siis olen mina furma laps!“

„Sinu pärast ei räägi ma küll kellelgi, aga jee Saan on üks hirmus inimene,“ ütles Suhan põlastusega, „küll ta wiimaks lõõga lähab!“

„Hirmus inimene jah, lord tahtis ta mind teibaga furnuks lüia, kui ma jellesama kõrtfi Kata eest seisin, feda ta mõnitas.“

Mõttele ometigi, tema tahtis Katad kosida ja Kata on ometi Metsawahi Mihkli wenna tütar, selle mõrtsukas tema on. Kata liiskas tema kosjad tagasi ja nüüd lubab ta talle mitu imet teha. Mina lähaksin küll Katale kosja, aga mulle ta wahest ka ei tule. Aga jina Suhan, jina mõiks küll Katad kosida?“

„Pähame mõtame selle hirmu loo peale klaas wiina,“ ütles Suhan ja mõlemad mehed läksid leti tuppä.

Kata kuulas feda lugu hinge finni pidades ja pidi karjatama, kui ta kuulis, kes tema ligidalt jugulase mõrtsukas on.

„Onu mõrtsukas, onu mõrtsukas!“ karjus ta müüd kaja ringutades; „Saan on minu kalli hea onu mõrtsukas! Seda tahan ma üles anda, taewa juures, ma tahan teda üles anda,“ karjus Kata, ja käis tuba mööda ringi.

Kui Kata ehmatusest toibus, mõtles ta järele kuidagi parem oleks mõrtsukat üles anda.

Räägin ma rahwale wõi walla kohtule, siis wõib jutt, kõne laiali minna ja Saan, kes enne juba minu peale wihane, lööb mind jalaja surmiks. Räägin ma onupojale ja annan tema isa mõrtsuka ülesse, siis läheb onupoeg kohe wihaselt Saani kallale ja teine neist saab surma. Onupoega hoian ma enam kui oma hinge, ta on mulle nii — nii armas, kallid; ta jaatis mulle hiljuti weel kaks armastuse kirja. Mis ma wacne hing pean tegema?

Järgmine öö läks Katal uneta mööda, pika mõtlemise järele mõttis ta nõuks hommiku Raswa Saagu naise poole minna, et asja lugu ligimalt teada saada, jest wana Saagu tütar oli temal leeri põlwest tuttav ja tema isa kannatas ilma süita wangis. Jah, see oli kõige parem!

Hommiku pani ta ennast riidesse, sidus jaiad, küla kostiks, rätiku sisse ja astus teele. Oli küll tükk maad käia, aga mis see noore inimese kohta tähendab, kessel jarnane juur asi jõudame peal on. Tema oli siitjaadik Raswa Saaku oma kalli onu mõrtsukat pidanud, onupoeg oli temale sedasama finnitatud, müüd

teadis ta, kes mõrtsukas oli ja kuidas kúti perekond ilma süita kannatas.

Taagu kodus mõeti Kata juure lahkusjega wastu. Kui Kata kuulis, kuidas Poumanni härra wana Taagule adwokadi mõtnud, mõttis tema nõuks Taagu naise jeltjís Wiljandisje Poumanni härra juure minna.

Tema ei seletanud küll Taagu naesele asja lugu põhjani ära, waid andis kindlat lootust, et Taak nüüd lahti lastakse. Maene rõemustas, rakendas ije hobuse ette ja mõlemad sõitsiwad linna, wana Poumanni härra juure.

Kui Kata härrale kõik loo otjast otjani ära jutustas, ei olnud härra rõemul aru ega otja. Tema käsks neid sinna jääda ja läks kohe adwokadi juure.

Tagasi tulles andis tema Katale südi rätiku kingituseks, lubas tema pulma tulla ja andis Taagu naisele toidu moona kaasa. Taagu naist käsks tema ülehomme tagasi tulla, sest ta lootis, et siis Taak lahti lastakse. „Waat mis on, waat mis on,“ rõemustas härra ja tipjutas sõbradele rohkem wiina, kui kunagi enne.

Tärgmise päewa hommiku sõitis Sillakohtu lambur kirjutaja, adwokadi ja soldatite jeltjís teatud talu õue ja wiis kõik mehed, peremehest kuni wiimse poisini Wiljandisje. Mõned oliwad süidlased, mõned süi tunnistajad.

Saan salgas küll kohtu ees oma süidi ära, aga teised poisid, kõige südimine Tõnis, tunnistasid teda mõrtsukaks ja tegiwad kúritöö tõeks.

Peremees ja Saan wiiti kohe wangi ja saiwad hiljem oma raske karistuse kätte. Jah, kes saadanaale jõe annab, jeda pärib ta kõige kehaga!

X.

Esmaspäewa hommikul kogus rahwast Sillakohtu maja ette murruna kofku. Tutud, metšawahi mõrtsuka tabamisest ja kuulsa tüti ilma süita kannatamisest, olid linnas ja maal laiali läinud ja kõik soovisid näha jaada, kuidas tütt peaseb, misjuguise naut ta teeb, mis ta kõneleb ja kuidas talle wabadus ja fullane kewade meeldiwad. Dotajate seas oli ka wana Boumanni härra, kes uhke näuga ümber jalutas, ja Saagu naene ning lapsed, kes õunest järamatest filmadest rõõmu piisaraid pühkisid. Wabadus, fullane wabadus, kui kallis ja kõrge jina oled, jeda wõib üksi jee täieste tunda, kes jinnust kaua aega ilma olnud!

Saan astus kahe soldati wahel kohtu majasse, ahelad kõlisesid weel tema kätte ümber, üks raudne heal, mis inimeste südamed hirmu, haleduse ja põlastusega täidab, jett ta lahutab inimest inimestest, wõfufuse ja rahwast ja muudab teda looma jarnajeks! Sga juurema kiritöö kannul käib wanne, walu ja piin. Kes oma südame healt õigel ajal ei kuule, jellele tuletab jeda ahelate kõlin meelde, aga siis. on juba liig hilja, hilja, hilja!

Saak astus maha löödud filmadega kohtu kotta ja rahvas vaatas tummalt taga järele. Kes teab, kuidas veel asja lood läksivad, wõi neid rahwa jutusi ja armamisi uskuda wõib!

Tunni aja pärast tuli Saak lahtise käte ja oma endise jahi kumega nagu wõitja wälja. Ta kandis pead püsti ja waatas julgeste ümber ringi, nagu enne wanast kütide ringkonnas.

"Ilma jüita, Saak on ilma jüita, tere Saak, tere!" kuuldi rõõmsa rahwa suust ja palju küttisi ja wanu sõpru pakkusid talle kätt. Naene oli selja rahwa poole pöörmud ja nuttis, wana Poumanni pühkis salaja filmi.

"Saak! tule lähame liiku jooma, meie ostame, meie ostame," kuuldi kütide keskel kütset, kõi püid-
sid teda müüd armastada ja auustada. Saak pööris kõige pealt naese poole ja sõnas:

"Mari, mis ja nutad! Kui ma karu käes ja küini katukel hukka ei saanud, ega ma siis siin paksu müüride wahel pidanud hukka saama! Ara nuta! Kas tedred juba kudrutawad? Kas püssid ei ole rooste-
tama läinud? Ma ei tea, kas mull kuulisi weel kodus on?" kõneles Saak naesele ja tema filmade waade läks kangele üle linna madala majade, wõib olla, et ulatas kuni Tammelaane ja Maasikmäe metsadeni!

Küttide kutsumistest hoolimata, wõttis wana Poumanni härra Saagu kää alt kinni ja wiis ära oma

poole. Naene kõndis temal külle juures, kui kardaks tema, et Saaf jälle hundi sõidule lähab. Rahwas käis hulgani taga järele, kuni Boumanni majani.

Boumanni härra kutsus kõik kütid ja Saagu sõbrad ja tegi toreda pidu, mis kuni hommikuni kestis. Ta mõis jeda teha, sest tema kütt oli müüd jälle waba!

Kolmandal päewal oli wana kawala härra juures jälle põdra ja linnu liha saada, kellest kunagi puudus ei tulnud. Eks ta ole tõsi: Teed head, teed iheenejale, teed kurja, ka iheenejale.! Kas need sõnad jala küttimisega kofku käiswad, jeda ei juuda meie mõista.

Kõemus Saaf sõitis müüd naese seltsis kodu ja tema esimene asi oli püüside puhastamine. Di, kuidas nad oliwad roostetanud ja pea aegu rikkesse läinud!

Pea kofiswad jälle paugud jüit ja sealt, nagu uus elu oli jõudesse ja metšadesse asunud. Maasikmäe metšades leiti jälle põdra magusi ja tedre kudrutamine jäi wähe peal wait, kui jälle paut kõlas, nii et food ja metšad wastu kohašid.

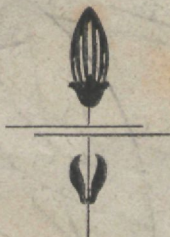
Mõija metšasi hakati müüma, raismikud tekkiswad laandesse, karud hakkasid kaduma ja hundid jäiwad arwemaks, aga wana küti aida seinade peal, warnade otšas rippus ifka loomade nahku ja lindusi, seni kuni kui ta elas. Ja ja — kes jaab kawala küti, weel wähem „Kaswa Saagu“ wasta!

Metšawahi Mihkli poeg kofis kõrtsi Kاتا ära, Boumann oli sõna pidanud, pulma tulnud ja toredad

kingitused kaasa toonud. Wana Jaak jutustas pulmas weel palju imelugusi, Poumanni herra kuulas kõige pulmalistega pealt, andis Jaagule kätt ja sõnas:

„Jaak, sina oled mees üle meeste, sina oled meie maa kõige kuulsam tütt!“

T. MUTSU
Laenn raamatukogu
Tallinnas.

